

Woorden voor het woordeloze
Mevlana Djalâluddîn Rûmî [1207 – 1273]
In de serie ‘De werkelijkheid verwoord’

4 oktober 2020

Voorgangers Ad de Gruijter (overweging) en Tamme Wiegersma

Dertien jaar geleden riep de UNESCO het jaar 2007, het 800ste geboortjaar van Mevlana Djalâluddîn Rumi, zoals hij met zijn volledige naam wordt genoemd, uit tot ‘Jaar van Mevlana en tolerantie’.

Inleiding op het thema

‘De Ene zoek ik, de Ene ken ik, de Ene zie ik, de Ene roep ik.’ Dit typeert de kern van de poëzie en de verhalen van Rumi die leefde van 1207 tot 1273. Rumi, mysticus, theoloog en schrijver liet een groot oeuvre aan teksten na, alles geschreven in het Perzisch. Wereldwijd vertaald spreekt hij nog steeds tot de verbeelding.

Hier staat zijn in het Nederlands vertaalde hoofdwerk ‘De Masnawi’ [wat poëzie betekent] van de hand van islamkenner en imam Abdulwahid van Bommel.

Thema’s die steeds terugkeren: eenheid, verbinding, liefde.

Rumi, geboren in Afghanistan kwam via Perzië, Saoedi Arabië en Syrië uiteindelijk terecht in Anatolië [Turkije] in Konya [voorheen Iconium] waar zijn vader, Bahā ud-Dīn Walad, die theoloog, prediker, leraar en soefimysticus was, werd gevraagd een Islamitische school te leiden.

Afghanen, Perzen en Turken claimen Rumi: ‘Hij is van ons!’ Maar Rumi is een homo universalis gebleken. Zijn verhalen en gedichten zijn toegankelijk voor alle gelovigen en al dan niet spirituele zoekers.

Dat was al zo in Konya, het toenmalige Iconium, waar verschillende godsdienstige groeperingen, joden, christenen en moslims vredig naast en met elkaar leefden. Allen voelden zij zich geïnspireerd door Rumi.

Dat mag blijken uit een bekend verhaal over wat gebeurde toen Rumi in 1273 overleed.

‘Plaatselijke moslims, christenen, joden, Turken, Arabieren, Perzen en Romeinen volgden gezamenlijk de baar van deze minnaar van God.’

We laten Mevlana, wat 'meester' betekent en onder deze eerste naam is Rumi vooral in het Midden-Oosten bekend, tot spreken komen in deze viering:

Dat een kort gebed van Mevlana Rumi ook ons gebed mag zijn:

O God, maak ons versteende hart
zo zacht als was,
maak onze weeklacht zoet
en schenk ons Uw genade.

Thema: Afgesneden zijn

De hele dag kan ik aan niets anders denken,
elke nacht vraag ik mezelf af:
waar kom ik vandaan
en wat moet ik doen?

Ik zou het echt niet weten.
Mijn ziel komt van een andere wereld,
dat weet ik zeker.
Even zeker als ik voel,
dat ik daar ook eindigen zal.

*Uit: Rumi – Gedichten 1998 [2015/8] pag. 20
Redactie en vertaling door Wim van der Zwan
Uitg. Ank-Hermes
www.ank-hermes.nl*

Het lied van het riet

Luister naar het lied van het riet
over zijn scheiding:
'Sinds ik uit mijn bed van riet
werd losgesneden,
kwam een klaag'lijke klank in me.
Iedereen die gescheiden is van zijn geliefde,
weet wat ik bedoel.
Heimwee is het lot van ieder
die uit zijn oorsprong wordt weggerukt.

Waar mensen samenkomen ben ik,
en meng me in hun blijdschap

en verdriet.

Een vriend ben ik voor allen,
al hoort slechts een enkeling
achter de noten die ik zing
het geheim dat ik met me draag.
Daar lenen oren zich niet voor.
Lichaam en ziel zijn niet van
elkaar gescheiden,
maar wie heeft de ogen om dit te zien?
Wie heeft de oren om dit te horen?
De adem van de rietfluit is vuur,
niet zomaar wat blazen.'

Het vuur van liefde maakt de rietfluit,
hetzelfde verlangen gist de wijn.

Uit: Rumi – Gedichten 1998 [2015/8] pag. 26
Redactie en vertaling door Wim van der Zwan
Uitg. Ank-Hermes
www.ank-hermes.nl

Overweging

Ik vroeg een van mijn vrienden: 'Ken je de dichter-mysticus Rumi?' 'Nee', antwoordde hij. Ik vroeg een van mijn vriendinnen: 'Ken je de dichter-mysticus Mevlana?' 'Nee', antwoordde zij. 'Hebben jullie weleens van die almaar in het rond draaiende soefi dansers gezien, derwisjen geheten?' 'Ja' antwoordden beiden. De een in Turkije, de ander hier in Nederland. Beiden waren bijzonder onder de indruk van die dans, maar wat het uitbeelde of betekende ...zij wisten het niet. In Konya stichtte de dichter mysticus Rumi een soefi-orde van religieuze dansers en muzikanten, een mystieke broederschap. In deze dans [sema geheten] heeft alles wat je ziet een symbolische verwijzing. De 'siqqa', het langwerpige hoofdeksel heeft de vorm van een grafsteen, een verwijzing naar de dood. Voor de dans begint dragen de derwisjen een zwarte cape die eveneens de dood symboliseert, maar aan het begin van de dans wordt deze afgelegd. De dood afleggen? Opstaan? Dat vraagt een nadere duiding van Rumi die schrijft:

*Zie jezelf daar nu eens staan trillen,
bang dat je niet meer zult bestaan.
Weet dat het niet-bestaan ook bang is
om door God tot bestaan gebracht te worden.*
[Masnavi I, 3684-3687]

Tijdens het almaar draaien om de as van het lichaam wijst de rechterhandpalm van de derwisj naar boven om zegen en goddelijke liefde van de Eeuwige te ontvangen; de linkerhandpalm wijst naar beneden om deze zegen en liefde door te geven aan de aarde. Hemel en aarde zijn verbonden, leven en dood eveneens; de Schepper en het geschapene. Alles is één.

De danser draait almaar linksom in het rond, naar het hart als het ware. Het is namelijk niet de bedoeling dat je hart je lichaam volgt, maar dat je lichaam je hart volgt en dat wat je hart nodig heeft en ten diepste verlangt.

Het wervelen van de derwisjen lijkt op de beweging in de kosmos waaraan alles én alle leven deelneemt.

Rumi schrijft daarover:

*Ik keek naar de kleinste dingen
en zag ze wervelen en bidden.
Ik keek naar de grootste dingen
en zag ontelbare menigten sterren
– niet te bevatten, zoveel...
draaiend om hun as ... reikend
naar hun Schepper ... en ik nam deel.*

Alles is verbonden met elkaar.

Maar in de alledaagse werkelijkheid lijken éénheid en verbondenheid vaak verdwenen of zoek.

In het lied van het riet hoor je voelbaar verdriet over het afgesneden zijn van de bron:

*Luister naar het lied van het riet
over zijn scheiding:
'Sinds ik uit mijn bed van riet
werd losgesneden,
kwam een klaag'lijke klank in me.....*

De profeet Jesaja zegt [Jesaja 42, 3]:

'Het geknakte riet breekt hij niet af, de kwijnende vlam zal hij niet doven.'

Het verlangen niet gescheiden te zijn, vinden we ook bij de apostel Paulus. Hij schrijft in zijn brief aan de Romeinen [8, 36, 38, 39]: 'Wat zal ons scheiden van de liefde van Christus?

Tegenspoed, ellende of vervolging, honger of armoede, gevaar of het zwaard?..... Ik ben ervan overtuigd dat dood noch leven, engelen noch machten noch krachten, heden noch toekomst, hoogte noch diepte, of wat er ook maar in de schepping is, ons zal kunnen scheiden van de liefde van God.....

In een lied van Acda en De Munnik wordt het verlangen niet gescheiden te raken als volgt:

'Als je bij me weggaat, mag ik dan met je mee?'

Het gevoel afgesneden te zijn, gescheiden te zijn is ons niet vreemd in deze tijd waarin de coronapandemie van ons vraagt afstand te houden van elkaar. Ouderen afgesneden van kinderen en kleinkinderen, we hebben het meegemaakt. Afstand houden, maar niet afstand nemen. Mensen zijn geen solitaire wezens, we leven in verbondenheid en die wordt beproefd.

*Heimwee is het lot van ieder
die uit zijn oorsprong wordt weggerukt [Rumi]*

Iedereen die gescheiden is van zijn geliefde weet wat ik bedoel [Rumi]

De coronacrisis, de opwarming van de aarde, de aantasting van het milieu, de uitputting van de aarde - maken ons meer en meer duidelijk dat wij niet over deze aarde kunnen heersen in voorbij gaan aan

het weten dat al wat is en leeft verbonden is en voortkomt uit één en dezelfde [levens] bron. Alles is één, in de taal van Rumi.

De derwisj draait om zijn as in een wervelende dans en het lichaam volgt en voedt het hart: waar kom ik vandaan en wat moet ik doen?

Huist in jou, in mij een ooit of nooit verwoord heimwee naar verbondenheid met de Geliefde, de bron, de oorsprong?

Voorbede

De weg kwijt geraakt
Je baan, je familie, je gezin, je geloof
Verlaten, verloren
Een vluchteling op aarde.
Tot wanhoop gedreven.
Bij wie mag ik behoren?
Niet het afsnijden doet pijn
Maar het afgesneden zijn
Gescheiden van zijn liefde
Verdriet overmant ons.
Muziek klinkt klaaglijk in onze oren
Eindigen we in totale onzekerheid?

Maar mijn god: jij houdt je toch aan de waarheid
Jij zult mijn vlam nooit doven!
Red mij dan!
Zoals deze wereld uitziet naar redding
En er recht heerst op deze aarde!

Thema: Liefde

De jacht

De Geliefde komt, de Geliefde komt!
Maak ruim baan voor Hem!

Hij is op zoek naar een hart,
Laat Hem er een zien.

Ik schreeuw:

'U bent naar mij op jacht!

Lachend antwoordt Hij:

'Ik ben niet gekomen om op je te jagen,
Ik ben gekomen om je te redden.'

Uit: Rumi liefdesgedichten pag. 38
Geselecteerd door Deepak Chopra.
Uitg. Altamira Haarlem 2019[8]
info@gottmer.nl
www.altamira.nl

Verdwaald in de wildernis

O geliefden!
Waar gaan jullie naartoe?
Naar wie zijn jullie op zoek?
Jullie Geliefde is hier en nergens anders

Zij is jullie altijd nabij.
Haar gezicht is gesluierd.
Zij houdt zich schuil
en roept jullie,
terwijl jullie zoeken en jezelf verliezen
in de wildernis of de woestijn.

Zoek niet langer naar bloemen!
Jullie eigen hart is een prachtige tuin.
Op zoek naar kostbaarheden
zien jullie je innerlijke schatkamer over het hoofd.
Niemand hoeft te lijden,
God is overal aanwezig.

Uit: Rumi liefdesgedichten pag. 48
Geselecteerd door Deepak Chopra.
Uitg. Altamira Haarlem 2019[8]
info@gottmer.nl
www.altamira.nl

Overweging

Liefde

Is ook dit woord slechts 'stof op de spiegel van de ervaring.'? Is liefde in woorden te vatten?
Rumi zingt er in zijn gedichten over zoals in het ons bekende Hooglied waar geschreven staat
[Hooglied 2: 9-8]:

'Hoor! Mijn lief! Kijk!
Hij komt, springend over de bergen,
dansend over de heuvels.

*Als een gazelle is mijn lief,
als het jong van een hert.
Kijk! Hij staat al bij de muur.
Hij blikt door het venster,
tuurt door de spijlen.'*

Gaat dit wel over de liefde van God voor de mens of over de liefde van mensen voor God? Is dit niet gewoon een lied, een gedicht over de liefde tussen man en vrouw?
Dit zijn Rumi's vragen niet. Liefde tot jezelf, voor de ander, voor God – het is onverdeeld en één.
Wordt niet altijd door jou en mij, door ieder, altijd weer verlangd en uitgezien naar de komst van DE Geliefde.

*De Geliefde komt, de Geliefde komt!
Maak ruim baan voor Hem!
Hij is op zoek naar een hart,
Laat Hem er een zien. (Rumi in het gedicht 'de jacht').*

Ook de Eeuwige, de Schepper, hunkert naar liefde en Hij-Zij wil ten diepste gekend en bemind te worden. Zo spreekt in een vers van Rumi de Eeuwige:

'Ik was een verborgen schat en hield ervan te worden gekend, en Ik schiep de schepping opdat Ik mag worden gekend'.

De geliefde mens 'antwoord' op zijn beurt:

*Al vanaf mijn eerste levensdagen
ben ik op zoek geweest naar jouw gezicht.
Vandaag mocht ik het aanschouwen.*

Wie je echt bent, weet je pas wanneer je met de ogen van je geliefde naar jezelf kijkt - en het onderscheid tussen minnaar en beminde verdwijnt.

Maak jij, maak ik, ruim baan voor de Geliefde die op zoek is naar een hart?
Laat je dat over je komen?

Rumi voegt nog toe:

*Liefde fluistert me in het oor:
'Je kunt beter een prooi zijn
dan een jager*

Durf jij prooi te zijn van deze liefde?

Voorbede

Hoog op de dijk: wat een uitzicht
Hemelsblauw, geluk en liefde
Stralen ons toe.

De thermiek van de wind tilt ons op!
Tastbare stilte.
Geen angst, liefde bedekt:
Dans mij de angst voorbij!
Hoe kostbaar is ons leven
We zijn ontdekt, gezien.
Zo maar, onverwacht
wind, die komt en gaat
Zo waait liefde ons aan
Verborgen soms, een loflied
Adem tussen de woorden
Zingend in de taal van een kind.
De grootste is liefde:
Verstopt ben je
Je bent er zolang ik leef
Zo ontdek je jezelf
En die ander:
"Kom, wie je ook bent!"

Houd ons vast
Bij het vuur van die liefde
In de ander en in jou weerspiegeld.
Gedragen door liefde
In jouw armen.
Waar liefde woont
Volgt zegen!

Thema: de spiegel

Wie is er gek hier?

Je zegt dat ik gek ben,
waaninnig.

Maar jij bent de gek hier,
als je verwacht
dat ik normaal doe.

Schaamteloos ben ik

volgens jou.

Maar kijk je niet in de spiegel
als je naar me kijkt?

uit: Het gelaat van mijn geliefde
De mooiste liefdesgedichten van Rumi pag. 59
Verzameld en naverteld door Wim van der Zwan
Uitg. Altamira – Haarlem 2013
Email: post@gottmer.nl
www.altamira.nl
www.diepmagazine.nl

Als het hart gezuiverd is van zelfzucht,
zie je jezelf weerspiegeld in je beste vriend.
Zonder die spiegel kun je jezelf niet zien.
In hem zie je jezelf als in een spiegel.

uit: Roemi, Liefde is de weg pag. 70 kwatrijn 1563
Kwatrijnen van Roemi
Vertaald uit het Perzisch door Sipko A. den Boer
uitg. Synthese 2028[3] www.milinda-uitgevers.nl

Overweging

‘Woorden zijn slechts stof op de spiegel van de ervaring’.

In de Masnawi van Rumi wordt een woordenwisseling beschreven tussen Chinezen en Grieken over hun schilderkunst. De Chinezen zeiden: ‘Wij zijn betere kunstenaars’. De Grieken zeiden: ‘Wij zijn grotere meesters.’

De Sultan stelde voor beide partijen op de proef te stellen. Dan zou blijken wie zijn aanspraak ‘de beste te zijn’ waar kon maken. Hij bood de Grieken én de Chinezen een zaal aan, beiden tegenover elkaar gelegen. De deuren van beide zalen werden gesloten en beide partijen gingen aan het werk. De Chinezen vroegen de sultan honderden kleuren verf te leveren en elke dag werden ze daarvan voorzien.

De Grieken zeiden tegen de sultan: ‘Kleuren en tinten zijn niet geschikt voor ons werk. Het verwijderen van aanslag en vuil is wat ons voor ogen staat.’ Zij vroegen slechts poetsmiddelen en begonnen de wanden met blote handen te polijsten tot ze zo helder en rein als de hemel werden. Ze blonken als goud.

Toen de Grieken en Chinezen klaar waren, ging eerst de deur van de zaal open waar de Chinezen hadden gewerkt. De sultan zag de wandschildering en hij raakte in extase en verbijstering van het moois wat hij zag.

Vervolgens werd de deur van de zaal geopend waar de Grieken aan het werk waren geweest.

De weerspiegeling van de Chinese schildering viel op de wand die de Grieken van alle stof en vuil hadden gereinigd.

Op deze kristalheldere wand leek het kunstwerk van de Chinezen door de spiegeling nog verfijnder en schoner.

De sultan was bevreesd dat deze spiegeling hem zou verblinden en dat zijn ogen het zouden verslinden.

Rumi's uitleg bij dit verhaal:

Het reinigen van de wand in de Griekse zaal staat voor het reinigen van je innerlijk, preciezer je hart.
In je hart vang je allerlei beelden op die je bewaart. Je hart is de spiegel.
De zuiverheid van de spiegel is de kwaliteit van je hart
Heb je je hart gepolijst, gereinigd van ongerechtigheden dan vang je ieder nieuw beeld in de spiegel
van je hart zuiver op en dit beeld wordt bewaard
En wie de spiegel van het hart heeft gepolijst kan elk moment **Schoonheid** aanschouwen.
[naar Masnawi I, blz. 341-343 vertaling: Abdulwahid van Bommel]

Het beeld van de spiegel is ons vertrouwd. Paulus schrijft in zijn eerste brief aan de Korintiërs [I Kor, 13,12] : Nu kijken we nog in een wazige spiegel, maar straks staan we oog in oog. Nu is mijn kennen nog beperkt, maar straks zal ik volledig kennen, zoals ik zelf gekend ben.’
In de tijd waarin Paulus schreef en ook in de tijd van Rumi waren spiegels van metaal en de spiegel helder houden vergde intensief en vaak polijsten.
Als jouw/mijn hart het mooiste van een ander kan weerspiegelen, tot aanzien kan brengen – zoals het kunstwerk van de Chinezen in al zijn pracht werd weerspiegeld op de wand die de Grieken hadden gereinigd.....
Zou dat een droom zijn?
Rumi schrijft [Masnavi I, 3146-3147]: ‘Iemand met een leeg en zuiver hart weerspiegelt zelfs beelden van de Onzichtbare.’

Voorbede

Kijk maar in de spiegel
Dan weet je hoe je er aan toe bent
Wie ben je werkelijk?
Of komt dat later
En weten we nu misschien de helft?
Is de spiegel te wazig om goed te kijken?
Zijn onze ogen vertroebeld?
Hoe verlangen we om
Oog in oog te zien?
Om gered te worden!
Ons gewone doen zit vol raadsel
Nauwelijks te ontcijferen.
Hoe vaker je je spiegelt
Hoe meer je herkent
Van jezelf, van die ander
en van Hem die ons leven geeft!

Zo bidden wij
Geef ons een mond om goede woorden te spreken
Geef ons handen om te lopen
Voeten om de naaste te zoeken
Geef ogen dat wij zien!

In stilte bidden we voor al datgene wat ons ter harte gaat
Zo bidden wij ook voor de intenties toevertrouwd aan het voorbedenboek.

Dat wij ons gedragen voelen
Door elkaar
In jouw Nabijheid!
Amen.

Mevlana Djalâluddîn Rûmî [1207 – 1273]